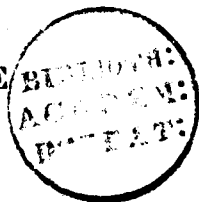

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA,
DE
**ANGINA MEMBRANACEA,
ASTHMAE MILLARI
ET
TUSSI CONVULSIVA,**
QUAM, AUCTOTITATE GRATIOSI MEDI-
CORUM ORDINIS,
IN
CAESAREA UNIVERSITATE LITERARUM
DORPATENSI,
UT GRADUM
DOCTORIS MEDICINAE
RITE CONSEQUATUR,
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR
Ernestus Mueller,
CURONUS.

Dorpati Libonorum.

TYPIS I. C. SCHUENMANNI,
TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXXXIII.

IMPRIMATUR

Hæc dissertatio ea lege, ut, quum primum typis excusa fuerit, quinque eius exempla collegio inspiciendis libris constituto tradantur.

Dorpati Livonor. d. xxviii. mens. Sept. MDCCCXXXIII.

Dr. Joann. Frider. Erdmann,
Ord. Med. h. t. Decanus.

Alii anginam membranaceam, asthma Mill. et tussim convulsivam inflammatoriis morbis adnumerant, alii anginam membranaceam tantum inflammatorii characteris esse volunt, asthma Mill. vero et tussim convulsivam pertinere ad spasmodicos morbos, alii denique quasi ad exanthemata omnes tres referunt. *Hecker, Autenrieth, Marcus, Jurine, Albers* nullum inter relatas morborum formas essentielle discrimen statuunt, easque ex inflammatione aliquorum organorum respirationis pendere credunt, remedium adhibitorum prospero effectu, cadaverum sectionibus etc. nixi. *Double, Des-Essartz, Lobstein, Suttinger, Heim, Schenk* adeo omnia tria mala spasmodica esse putant. Non esse inflammatorium anginae membr. characterem praecipue carentibus inflammationis signis, ut dolore deficiente, vestigiis inflammationis in cadaveribus dissectis ut plurimum nullis repertis, non sequente in suppurationem aut gangraenam exitu, febre creditae inflammationi nobilissimi gravissimique organi

nequaquam respondente, methodo amphilogistica, si sola adhibeatur, nihil efficiente demonstrari illi opinantur. Illi ipsi viri, qui anginam polyposam, asthma Mill. et tussim convulsivam plane inter se distinctos morbos esse censent, negare tamen nequeunt, eosdem sibi invicem esse simillimos. Sic exempli causa *Berends* l. infra c. VIII. p. 107 haec contendit: „nemo negare potest, asthma Mill. tussi convulsivae simile esse, nam in eo etiam spasmodica respiratoriorum organorum constrictio, fortibus et convulsivis diaphragmatis contractionibus superanda obvenit, quam ob rem in tussi convulsiva suffocationis periculum minus instat.“ Alio in loco, ubi de metastatica asthmatis Mill. indole verba facit, adeo declarat, eadem natura etiam suffocationem stridulam et tussim ferinam atque acuta exanthemata niti. *Haase* l. infra c. II. p. 178 200 dicit, asthma Mill. propriam exhibere varietatem tonicorum spasmodorum, hoc peculiare prae se ferentem, quod infantes unum ad duodecim annos natos invadat, praeterea similitudinem, tamen quoad invasionem solummodo, cum anginæ trachealis humidæ habere — idem paulo post de tussi canina loquitur; ubique vero sententia eius in respectu diversitatis sufficiens haberi non potest. *Jahn* l. infra c. p. 378 confitetur, etsi haec cynanches stridulae et asthmatis spastici infantum differentia a *Millaro* et *Wichmann* constituta perfectissima sit, ta-

men ipsi perito medico difficillimum esse alterum morbum ab altero discernere, quod etiam *Reil* contendit. *Idem* p. 398 perussim respirationis tussisque modo tantum a catarrho distinguit, licet postea tussim convulsivam ad pure spasmodicos morbos referat. *Henke* l. infra c. p. 170 fert sententiam, reapse etiam polito limatoque medico practico difficile esse, asthma Mill. ab angina membranacea dignoscere; exinde omnia symptomata et rationes, quibus inter se similes sint, respicienda esse, si de utraque specie certiores fieri velimus. Quamquam idem auctor paulo post suadet, ut anginæ asininæ medicus medeatur medicamentis, quæ optime in catarrhorum curam quadrant, tamen anginam ferinam mere spasmodicum vitium esse credit. Ne multa, ii ipsi scriptores, qui, ut iam supra memoravi, cynanches trachealis spasticae humidæque et bronchitidis epidemicae inflammatoriam naturam negant, nihilominus aut sibi contradicunt aut magis minusve concedunt, easdem similitudine aliqua quoad formam etc. arctissime coniunctos esse. Cum vero viri aequè praestantes in medica arte earundem congruentiam aut discrepantiam defendant, tiro in dubio versatur, quorum virorum sententias veras, omnibus numeris absolutas habeat. Si revolvemus praeterea libros, anginæ membranaceae, tussis convulsivae et asthmatis Mill. descriptiones exhibentes, ut curationis regulas percipiamus, in-

certiores reddemur, in dubio maiori relinquemur, prorsus contraria praecepta invenientes. Alii enim antiphlogistica solummodo medicamina adhibenda, alii vero antispasmodica, narcotica in usum vocanda esse praecipunt. Equidem propria experientia destitutus, aliquid certi de hac re dicere nequeo, ideoque pro viribus meis id solum in hac dissertationiuncula agam, ut ostendam, quibus in rebus iam pluries memoratae morborum species congruant et differant, num cum catarrhis, ut multi volunt, comparari possint, nec ne; porro argumenta pro aethmatie Mill. existentia, cunctorumque diversitate allata examinaturus sum: quibus omnibus respectis therapiae regulae sponte elucebunt. Quodsi secundum Nosologiam et artem therapeuticam morbos illos exponere in animo haberem, fines inauguralis dissertationes excederem; quam ob rem Lectores benevolos observantissime rogo, ut mihi indulgeant, reperientes, me plura brevius imperfectiusque quam par est, exposuisse.

Auctores, quibus usus sum, sunt: *Dr. Ad. Henke* Handbuch zur Erkenntniß und Heilung der Kinderkrankheiten. Frankf. am Mayn bei Willmanns 1821. — *Dr. Fr. Jahn*, neues System der Kinderkrankheiten. Arnstadt und Rudolstadt b. Klüger 1803. — *Dr. W. A. Haase* über die Erkenntniß und Kur der chron. Krankheiten des menschl. Organismus. Leipz. b. Liebeskind. —

Nils Rosen von Rosenstein Anweisung zur Erkenntniß und Kur der Kinderkrankheiten. Uebes. von Murray. Sechste Auflage von *Loder* und *Bucholtz*. Goett. b. Diedeterich 1798. — *Dr. Joh. Nepom. Edler v. Raimann*, Handb. der spec. medic. Pathologie und Therapie. Wien b. Volke 1826. — *Hufeland's Journal* der practischen Heilkunde. — *Dr. A. Henke* Handbuch der Pathologie. Berl. 1806. — *Dr. Franz Home*, Untersuchungen über die Ursachen, Natur und Heilung der Croup, aus dem Engl. übersetzt von *Dr. F. D. Mohr*, mit einer Vorrede und Anmerkungen von *Dr. J. A. Albers*. — *Benjamin Rush*, medicin. Untersuchungen u. Beobachtungen. Aus dem Engl. Leipz. bei Weidmann 1792. — *Dr. Adalb. Fr. Marcus* über die Natur und Behandlung der häutigen Bräune. Kritische Bemerkungen über Dr. Marcus Schrift von *Ec. Fr. Heim* Kritische Bemerkungen gg eine Recension des Herrn Geheimraths Heim über Dr. Marcus Schrift von *Dr. J. A. Albers*. — Handbuch der practischen Arzneiwissenschaft nach den Vorlesungen von *Dr. Berends*, bearb. v. *Dr. K. Sundelin*. Berlin b. Enslin. — *John Thomson* über Entzündung; aus dem Engl. herausgeg. von *Dr. P. Krukenberg*. Halle 1820. — *Dr. K. Hastings* Abhandlung über die Entzündung der Schleimhaut der Lungen. Aus dem Engl. übers. von *G. von dem Busch*.

Bremen 1822. b. Heyme. — Specielle Therapie des verstorb. Dr. G. A. Richter, herausgeg. v. Dr. A. G. Richter.

Si perlegemus quae de angina membranacea, asthmate Mill. et tussi convulsiva in libris modo citatis relata sunt, facile inveniemus, hos morbos permulta communia habere symptomata et eo tantum inter se differre, quod nonnulla, quae infra afferam, phaenomena in alio maiori in gradu, in alio minori cum intensitate, in alio saepius constantiusque occurrant, nullum vero symptoma uni aut alteri speciei proprium et characteristicum, quo a se invicem discernuntur, haberi posse.

In omnibus tribus morborum speciebus haec symptomata obveniunt, ad nullam, caeteris duabus exceptis, pertinent:

1) *Prodromi catarrhi vulgaris* in unaquaque forma aut adesse aut abesse possunt, ut legimus cum in aliis scriptoribus tum apud Henkium l. c. p. 75 sic disserentem: „prodromi catarrhales exhibent affectiones, longius breviusque tempus durantes, duas aut tres hebdomades continuatas; interdum vero quovis antegrediente symptomate caret angina membranacea.“ Idem de tussi convulsiva et asthmate Mill. asserit. Haase l. c. p. 140 de tussi convul. haec dicit: „in stadio prodromorum catarrhales aut rheumatice catarrhales affectiones occurrunt, longius breviusque tempus durantes, oc-

to vel viginti dies continuatae, saepe vero tres vel quatuor dies; aut stadium hoc plane non animadvertitur. — *Idem* de asthmate Mill. II. p. 75 ita pergit: „plurimis in casibus insigniores prodromi desunt; nonnunquam vero per nonnullos aut unum tantum diem levis catarrhalis tussis percipitur.“

2) *Remissiones et intermissiones* symptomatum in omnibus tribus morbis observari possunt. Quod ad asthma Mill. et tussim convulsivam pertinet, nemo est, qui dubitet, quin eorum signa et remittant et intermittant, itaque necesse tantum est, id etiam in angina membranacea probetur. Adeamus praeter multos alios *Millarum* l. c. p. 115 sic loquentem: „quoniam angina membranacea asthmata acuto periodico similis est, tum quoad irregularem invasionis reditum, tum hanc quoque ob rem, quia remissiones ostendit, respirationis processum eodem modo impedit, raucitatem adducit, eandem fere curationem postulat, qua ad asthma acutum propellendum utimur, tandem quia neglectam anginam membr. etiam asthma chronicum aut phthisis pulmonalis sequitur, hac de causa annotationes addo cet.“ *Henke* l. c. p. 79: „nonnulli, inquit, anginam membran. ad magis magisque crescentem vehementiam sine omnibus remissionibus decurrentem viderunt; Germanici vero, Anglici et Francogallici medici atque ego ipse etiam evidentes remissiones, immo intermissiones observavimus.“

3) *Febris* in omnibus tribus morbis occurrere solet. *Marcus* l. c. p. 20 de febre sic disserit: „quod ad febrem attinet: eam nonnulli iniuria in dubium vocant. Haec res aequae atque in catarrho se habet, qui tam exiguus et levis esse potest, ut febris eiusdem comes vix animadvertatur. Si vero morbum aliquem diiudicare velimus, necesse est, eum neque maximo neque minimo in gradu consideremus. Febris typum remittentem aut levioribus in casibus intermittentem, nonnunquam etiam continuum obtinet.“ *Berends* l. c. VIII. p. 174 sic loquitur de tussi convulsiva: „febris re vera catarrhalis primi stadii comes est; sed tussi convulsiva epidemice grassante, octo vel duodecim dies iam continuato morbo, alia nascitur febris, quae tussi convuls. propria esse videtur. Haec febris, secundum variam epidemiae indolem aut intermittentem aut remittentem formam induit, et varii characteris modo sthenici modo asthenici, praeterea quoque gastrici, catarrhalis, rheumatici, nervosi esse solet.“ *Henke* l. c. p. 170 febrem adesse in asthmate Mill. non negat, dicens: „plerumque nulla adest febris, aut non animadverti potest.“ Quod ultimum nobis mirum non videbitur, si animo perpenderit, febris absentiam aut praesentiam sicuti gradum eiusdem e locali affectione inflammatoria, quae minor in asthmate quam in tussi convulsiva et angine membr. esse videtur, pendere.

4) *Respirationis molestiae* in omnibus tribus morborum speciebus *maximae* conspiciuntur, suffocationis et apoplexiae periculum minantes, de quibus sane unicuique medico sat notis copiosius dissere nolo.

5) *Sonus vocis* in angina membr. atque in asthmate Mill. et tussi convuls. vario modo mutatur, uni tantum speciei proprius non percipitur. *Asperus*, *raucus*, *profundus*, *altus*, *acutus*, *latrans*, *cucurriens* esse potest. *Sonitus respirationis* eadem ratione qua sonus vocis se habet. Hic unum tantum scriptorem laudo *Reilium* in libro de febribus II. p. 433 modo dicta confirmantem.

6) *Tussim* in angina membr. et tussi convuls. obvenire, nemo est, qui dubitet. In asthmate Mill. quoque occurrere solet, quod ex his auctoribus elucet: *Henke* l. c. II. p. 170: „tussis, inquit, nunquam aut raro adest, semper exigua.“ *Marcus* l. c. p. 48 tussim in asthmate Mill. obvenientem contendit, esse parum conspicuam, exiguam. *Haase* l. c. II. p. 76: plerumque, inquit, paroxysmo quinque, decem, quindecim sexagesimas, dimidiam horam, immo nonnullas horas continuato, sternutando, ructando, vomitu excitato aut *vividior* (quam antea) tussi, prorumpente sudore insultus finitur, insignis remissio, immo intermissio perfecta sequitur.“ *J. Er. Wichmann* (Ideen zur Diagnostik. Hannover. 1794 p. 114) tussim in asthmate Mill. siccam,

vix percipi posse, exiguam esse dicit, praeterea monet, hoc symptoma nimis magni faciendum non esse, cum ipse quondam in errorem sit inductus, ut tracheitidem se videre crederet, quem morbum postea cadavere secto, nullum inflammationis vestigium reperiens, fuisse asthma Mill. cognosceret. *Goelis* (Vorschl. zur körp. Erziehg. der Kinder. 2. Aufl. p. 166) asseverat, tussim in asthmate Mill. adesse, sed admodum profundam, siccam et raro revertentem. Ponamus, asthma Mill. tussi carere, etiam in angina membr. ea nonnunquam deest, quod multi testantur, quorum duos tantum afferam. *C. F. Michaelis* (de ang. polyp. sive membr. Goetting. 1778 p. 108) contendit, tussim saepenumero exiguam in angina membr. esse, immo interdum omnino abesse, et *Albers* (Commentatio de diagnosi asthm. Mill. p. 78) asseverat, patrum suum particulas circiter viginti lymphae plasticae in spiritu vini conservare, quas infans, quem nunquam tussientem audiverat, per vomitum eiecit. Sola tussis convuls. per totum decursum tussi stipata videtur, quae tamen res non obstat, quominus eius naturam eandem cum angina membr. et asthmate Mill. habeamus. Deinde tussis peculiaris quaedam cum proprio quodam sonitu expirationis et inspirationis (conf. 5) coniuncta non solum in tussi convuls., sed etiam in angina membr. quandoque occurrit, ut e pag. 14 l. c. *Marci* accepimus haec

scribentis: „etiam tussis una cum eiusdem sonitu a variis auctoribus varie descripta est. *Ghisi* eam semper raucam insuetoque sono constantem, *van Bergen* fortem, ut in tussi convulsiva, *Home* brevem, suppressam, minus convulsivam, siccam, aut etiam humidam invenerunt, *Wahlbom* eandem tussis convuls. insultui comparat, *Rosen* celerrimam et suffocantem, *Crawford* levem, tinnientem, raucam et inconstantem, *Baek* sonantem, cucurritentem, *Mahon* fortem et suffocatoriam, *Vieusseux* sonantem a strepitu nonnullorum animalium non abhorrentem, *Duboucix* brevem, suffocatoriam, peculiari sonitu stipatam, *Dureuil* validam, constantem, suffocantem, siccam, frequentem, *Brewer* et *la Roche* siccam, tinnientem, validam, resonantem, *Dessarato* sibilantem et acutum repererunt. — Illis in cynanches trachealis spasticae casibus, ubi nulla tussis observata esse videtur, medici eam tanquam symptoma minimi momenti negligebant, ideoque mentionem eius nullam faciebant.

7) *Sedem* morborum supra memoratorum in larynge, trachea, bronchiorum ramis ramulisque penunt, quod hi autorum loci probant. *Marcus* l. c. p. 19: „angina membr., inquit, catarrhus est, sedes morbi in larynge et trachea quaerenda, natura eius inflammatione solummodo nititur.“ De tussis convuls. sede l. c. II. p. 147. *Haase* haec

profert: „nuperrimis temporibus *Marcus* maxima cum verisimilitudine demonstravit, naturam tussis convuls. in inflammatorio bronchiorum statu consistere, partim quia primo aut initio secundi stadii magis minusve manifesta exoritur febris, deinde secretio in bronchiis perficienda, dum febris aegrotum vexare perseverat, fere omnino suppressa est, quae febris cessante in conspectum venit aut copiosa fit, partim quoniam fortissimorum antispasmodicorum usus irritus est, postremo quia cadaverum sectiones plurimis in casibus manifesta inflammationis vestigia monstrabant.“ Quod attinet ad sedem asthmatis Mill. *Haase* l. c. p. 80 confirmat, sedem in epiglottide, bronchiorum ramis ramulisque, propabiliter parvis organa respiratoria ambientibus musculis positam esse; pulmones secundo minuta expansione et turbata sanguinis circulatione laborare videri. Idem se asthmate Mill. omnes recentiores contendunt. Quod ad sedem tussis convuls. pertinet, plurimi aut vanas attulerunt sententias, aut quia ipsi fortasse hunc morbum non observaverunt, et aliis fidem habere volebant, nullam sedis mentionem faciunt. Mihi itaque reliquum est, ut verba *Haasii* denuo afferam, et, ubi opus fuerit, examinem, qui l. modo c. p. 151 sic docere pergit: „itaque ego consentio, tussim convulsivam fere eodem modo, quo pneumoniam nervosam se habere; morbum nimirum stadio catarrhali et initio stadii

convulsivi, in universum febrili statu continuato, inflammatoriae esse naturae; (quam rem iam ab optimis medicis ante *Marcum* commendata modica antiphlogistica et diaphoretica methodus probat) inflammationem regredi et evanescere, succedente mucis in bronchiis copiosa secretionem; nunc vero propter insignem bronchiorum sensibilitatem antegressa inflammatione effectam, (haud secus atque in pulmonibus antegressa pneumonia nervosa) per aliquod temporis spatium perseverantem auctam incitabilitatem affectorum organorum remanere, quae, sicuti inflammatio in primo et initio secundi stadii, in seriore morbi decursu naturam tussis convuls. constituat, et periodicum bronchiorum spasmum gignat, cui fortasse ibidem secuta copiosa secretio excitantem causam praebeat.“ Huic sententiae omnem fidem habere possemus, nisi ex ultimo assecto elucere videretur, *Haasium* putare, inflammationem seriore in stadio prorsus abesse. Ego, ut mea me opinio fert, propensus sum ad credendum, inflammationem maioris minorisve gradus continuari, quamdiu copiosa mucis secretio in conspectum venit, eaque sublata inflammationem etiam exstingui. Contendi possit, copiosam mucis secretionem spasmodicis tussis insultibus provocari. Si res ita se haberet, subveniente mucis secretionem copiosa et leviori eiectione tussis convuls. invasiones non mitigarentur, ut ex compendio *Girtanneri* (Abhand-

lung über die Kinderkrankheiten p. 272) haec scribentis patet: „initio tussis convuls. aut nihil aut parva tantum muci tenacis copia extussitur, postea, mucus tenacior crassiorque evadit. Quo facilius mucus excreatur, eo citius insultus terminantur.

8) *Cadaverum sectiones* in angina membranacea, asthmate Mill. et tussi convuls. aut nullas mutationes aut inflammatorias laryngis vel tracheae vel bronchiorum vel omnium trium organorum simul affectiones monstrant. Adeamus nonnullos auctores exstispicia sua aut aliorum enarrantes. *Heim* (*Horn's Archiv.* Jahrgang 1810 t. I. p. 378) et *Schenk* (*Hufeland, Journal* t. XXVII. para I. et *Hufeland et Himly, Journal* t. IX. pars IV. p. 83) organa respiratoria angina membr. exstinctorum infantum integra reperiebant, quod *Henke* l. c. p. 86 non refutat, contendens, formatione membranarum certae formae et magnitudinis in angina polyposa non opus esse, non praebere essentielle signum, inflammationem laryngis tracheaeque haud semper exsudatione lymphae et concrementorum membranosorum formatione finire, quandoque eam, nullis in cadaveribus dissectis symptomatibus relictis, occurrere. *Haase* l. c. II. p. 157: „saepe, inquit, nihil mutantum in cadaveribus infantum tussi convuls. necatorum animadverti poterat, aliis in casibus pulmones compressi, aeris nimia copia impleti, frequenter bronchia muco tenaci tecta appare-

bant. *Armstrong, Bosquillon, Astruc, Marcus* cet. semper inflammationis vestigia in cadaveribus sectis observarunt.“ — *Idem* II. p. 80 in cadaverum exstispiciis nullas in asthmate Mill. inflammationis notas observatas credit, dicens: „*Rush* nulla inflammationis vestigia aut exsudationem in trachea aut pulmonibus invenit, pulmones magis constrictos, quam extensos et nigro sanguine nimis impletos, nunquam polyposa concretamenta, ut in angina membran., animadvertit; bronchia tenaci et consistente muco impleta reperit.“ Sed tenax et consistens mucus nullo inflammationis gradu antegresso inveniri non potest. Praeterea adhuc paucissimas et eas mancae asthmatis Mill. historias possumus, ita ut auctores asthma Mill. spasmodicum morbum aestimantes fidem magnam sibi nondum comparaverint; porro asthma Mill. describentes non propria experientia ducti, sed Millarum et Wichmannum descripsisse videntur.

9) *Praedisponentes causae* cunctis eadem sunt. In unoquoque enim morborum, de quibus hic sermo est, tales cernuntur, quales ad catarrhos et catarrhales inflammationes disponunt, partim in individuorum organorumque indole, febrium inflammatoriarum et inflammationum topicarum exortui favente, partim et quidem praecipue insigniore in teneritate, sensibilitate s. irritabilitate organorum respiratoriorum sitae; quod ex omnibus scriptis

praedispositionem ad hos morbos patefacientibus elucet.

10) Quae de praedisponentibus causis attuli, de *excitantibus* quoque valent. Adeamus denno nonnullos auctores. *Raimann* l. c. I. p. 471, ubi de catarrhorum excitantibus momentis scribet, narrat: „angina membran. etiam refrigerio, flante vento subsolano vel aquilone, hieme et vere, atque humida frigidaque tempestate nascitur, et frequentissime in humidis paludosisque regionibus, ripis maiorum fluviorum et lacuum, marisque littoribus observatur; interdum aliis quoque excitantibus causis exoritur, ex. c. vaporibus recens dealbatorum parietum. Praeterea nonnunquam una cum scartalina, variolis aliisque acutis exanthematibus aut mox postea et una cum inflammationibus tonsillarum et palati molliis, pharyngis, pulmonum aut postea in conspectum venit.“ T. II. p. 596 et 604 fere idem de asthmate Mill. et tussi convuls. docet. *Haase* l. c. II. p. 81 ita disserit: „excitantem causam solam organorum respiratoriorum perfrictionem novimus. Omnes observatores consentiunt, asthma Mill. paene ubique in humida et frigida catarrhalique tempestatis constitutione, si siccus frigidusque subsolanus adveniat, occurrere, aut etiam, si infantes calefacti aeri permeanti exponuntur.“ T. II. p. 154: „praetereo hic sententias veterum, qui excitantia tussis convuls. momenta spiritus hausta insecta (*Ri-*

vinus, Linne, Desault), aut tenacem in bronchiis et vesiculis pulmonalibus mucum habuerunt, quamquam duo tantum momenta morbum directe provocantia, refrigerium et contagium existant.

Hodie uno quasi ore contendunt, tussim convuls. ex refrigerio oriri. Ipsa sporadica tussis convuls. manifesto celeribus temperaturae mutationibus, quibus teneri infantes haud assueti erant, nascitur. Sed multo evidentior est frigoris efficacia, ubi in multis homines vim exserit et hac ratione epidemicam tussim convuls. adducit. Attamen frigus peculiarem praedispositionem requirere videtur, insignem catarrhalem systematis bronchialis opportunitatem, quae relaxante, tepida, humida tempestatis constitutione, tussim convuls. provocare valente, gignitur. Revera non solum veteres observatores, sed etiam recentiores plane consentiunt, tussim convuls. tum apparere, cum tepida tempestas et frigus celeriter se invicem excipiant, aut regnante humida tempestate frigidi et acres venti flare coeperint. *Fr. Hoffmann, Sydenham* et *Huxham* epidemias humidis frigidisque autumnis observaverunt; idem nostris temporibus experti sumus et probabiliter ex eadem re tussis convuls. in humidis septentrionalibus Europae regionibus, Suecia et Anglia, frequentius quam in meridionalibus plagis occurrit. Frigus, ipsa tussis convuls. epidemia durante, gravem in eiusdem decursum vim exercet. Morbus

appropinquante hieme vehementior quam autumnus est; hic adeo reiteratur, et eundem eventum etiam in singulis tussi convuls. aegrotantibus, qui morbo adhuc durante aut iam propulso, illico perfrigescunt, animadvertimus.“

11) *Arteriarum pulsus* in omnibus tribus morborum speciebus variat, quod testantur *Fr. ab Hildenbrandt* (Institut. practico-med. II. p. 510) anginam membran. adumbrans: „pulsus fiunt frequentissimi, vix numerandi, inaequales vel intermittentes, contracti.“ — *Jahn* l. c. p. 378 asthma describens: „pulsus frequentes, frequentissimi, exiles, contracti, intervallis quoque suppressi, spasmodice irritati.“ — *Raimann* l. p. 403 et 464 anginam polyposam referens: „pulsus frequentes, duri, saepius contracti et suppressi quam liberi et pleni, postea frequentiores fiunt, magis magisque debiles, molles, intermittentes, ictus singulares vix numerandi.“ — *T.* II. p. 595: „in asthma Mill. pulsus parvi, suppressi, accelerati, inaequales, frequentissimi, contracti, vix sensibiles.“ — *T.* II. p. 603: „pulsus in tussi convuls. suppressi, inaequales, intermittentes.“

12) *Deglutitio impedita* in omnibus tribus morbis aut observata est aut non. *Marcus* l. c. p. 16 hac de re sic loquitur: „secundum optimorum observatorum testimonia deglutitio in angina membr. fere nunquam impeditur. Interdum vero

difficilis reperta est, ut e nonnullis casibus, quos *Home, van Bergen, Rechon* referunt, elucet.“ — *Haase* l. c. II. p. 77 haec dicit: „infantes asthma Mill. laborantes cibos cum appetitu sumunt, nonnulli vero bibere non audent — quilibet bibendi conatus suffocationis periculum adducit et irritus est. Deglutionem in tussi convuls. interdum quoque non liberam esse, hoc e loco *Henkii* p. 190 apparere videtur: „fortuitae enim res nocentes, *velox avidaque ciborum devoratio*, perfrigeratio, ira, vehementes corporis mutationes, fortes odores, vapores acres cet. tussim illico excitare valent.“

13) *Habitus faciei et caetera symptomata* quemvis insultum sequentia cunctis communia observantur, quod his e locis cit. patet; *Marcus* l. c. p. 8 dicit: „respiratio semper magis anxiosa evadit, facies proprium praebet aspectum, coerulea, livida, quasi marmorata, turgida fit, viscido obducitur sudore. Venae iugulares intumescunt, aegrotus caput retrorsum flectit, collum elevans, qua ratione levamen respirationis accipere conatur. Anima vehementer cum strepitu per nares ducitur; sibilum respirationis augetur, ut iam procul audiri possit. Inquietudo et anxietas summum attingunt gradum. *Haase* l. c. II. p. 77 sic loquitur: „capitis vasa affectorum asthma Mill. propter sanguinis impeditam circulationem turgida et tumefacta apparent, facies per vices tumida, rubra, coerulea et pallida

fit. Infantes summa in inquiete versantur, ad sublevandum molestissimae anxietatis sensum corpus continuo iactant, et in nullo ferme situ acquiescere valent, adstantibus arcte se applicant, et, ubi loqui sciant, de constringente in pectore sensu queruntur.“ *Idem* p. 143: „respiratio in tussi convuls., summopere turbata, facies turgida, coerulea, postea livida, oculi vehementer prominent, lacrymas fundunt, aegroti anxietate magna et pectoris constrictione laborant, in summo suffocationis discrimine versantur. Ante tussis insultum infantes oppressionem pectoris sentiunt, ingrata titillante in larynge, trachea sensatione afficiuntur; nonnulli frequenter sternutant, alii de capitis dolore, aut vertigine queruntur. His prodromis ingredientibus infantes tussim suppressere aut saltem lenire moliantur; proinus currunt, omnia comprehendunt, ut se sustineant, et tussis vehementiae resistent, ideoque pectus in asthmaticorum modum prorsus slectunt.“

14) *Exitus* omnium trium malorum triplex est et omnes *eadem ratione*, nonnullis tantum minoris momenti symptomatibus exceptis, in sanitatem, mortem aut morbos secundarios abeunt. Moriuntur vel sola strangulatione, quam efficiunt mox nimis partium inflammatarum turgor, mox mechanica glottidis per pseudomembranas obturatio, mox spasmus alieni corporis stimulo, vel nimio virium muscularium respirationem expedire conantium molimi-

ne excitatus; — vel apoplexia capitis aut pulmonum congestionibus sanguinis adducta. Indirectam mortem pariunt secundarii morbi, exulcerationes laryngis etc., dyspnoea, tussis chronica, tabes vel nervosus aliquis status morbosus.

15) *Recidivam* anginam polyposam et tussim convuls. multi viderunt. *Henke* de reditu anginae polyposae haec dicit: „numerosae observationes declarant, peractis nonnullis mensibus immo annis, anginam membr. multoties reditus facere posse. *Jurine* septies, *Olbers* novies eundem hominem angina membr. correptum observabant, et *Ferriar* infans saepius ea laborabat. Praeterea *Home*, *Vieusseux*, *Michaelis*, *Sachse* etc. reditus animadvertenterunt. Haud semper recursus leviores et minus periculosi prima accessione sunt.“ *Idem* quod ad tussim convuls. pertinet l. c. II. p. 193 ita loquitur: „adversarii originem tussis convuls. ab atmosphaera chemica qualitate vim exerente repetunt, porro a tempestatis vi et omnibus casibus, ubi infantes *bis aut saepius tussi convuls.* infestabantur.“ Conf. etiam 8. sub finem.

16) *Contagium* anginae membr. ac tussis conv. recentiores fere omnes contendunt. Quomodo vero hoc contagium gignatur, quaeque eius natura sit, nondum sufficienter declarari potest.

17) In omnibus tribus morbis *mortem subitanam*, iam in prima interdum invasione ve-

nientem, viderunt. *Girtanner* l. c. p. 297 interdum, raro quidem, primum anginae membr. insultum mortiferum evadere dicit. *Haase* l. c. II. p. 76 de asthmate Mill. haec contendit: „rebus sic se habentibus, prout spasmus maiorem minoremque gradum attingit, suffocationis periculum ingruit, ita ut morbus iam primo impetu necare possit.“ *Idem* l. c. II. p. 156 asseverat, tussim convuls. infantes aut subito tussis insultu aut in eiusdem intervallis interimere.

18) *Mortalitas*, quae hic pariter, atque nonnulla alia relata momenta, minoris est momenti, aequae magna reperitur. Plures quam dimidia pars angina membr. aut tussis convuls. aut asthmate Mill. adfectorum ut plurimum succumbunt.

19) *Periodus insultuum per certa intervalla obtinens* in nullo conspicitur. *Henke* l. c. p. 171 quod ad asthma Mill. pertinet, haec scribit: „serius ocyus, post sex ad viginti quatuor horas secundus impetus, vehementior et longior primo, aegrotos adgreditur — ab initio plerumque per horam durantia intervalla, quae sub finem semper breviora fiunt, animadvertuntur, donec postremo accessiones alia aliam excipiunt.“ *Idem* de tussi convuls. l. c. II. 190 ita disserit: „noctis tempore et ut plurimum matutinis horis impetus frequentissimi et molestissimi. Accuratus insultuum redeuntium ordo nunquam observatur — intervalla incertae

sunt morae.“ *Girtanner* l. c. p. 291 de angina membr. sic loquitur: „interdum morbus sine remissione decurrit; interdum remittens animadvertitur; aut periodice, sed irregulariter cessat et redit cet.“

20) *Mora impetuum* in angina membr., ut vulgo notum est, *incerta*, et sic in asthmate Mill. quoque et tussi convulsiva. *Haase* l. c. II. p. 144: „impetus tussis convuls., inquit, duas, quatuor vel octo sexagesimas durat, cum intercurrentibus brevibus intermissionis periodis, in quibus infantes ad sequentem accessionem sustinendam se reficiunt.“ *Idem* l. c. p. 70: „plerumque inquit, paroxysmo asthmatis Mill. quinque, decem, quindecim sexagesimas, dimidiam horam, immo nonnullas horas durante, sub sternutatione etc. insignis remissio, quae adeo in intermissionem transit, sequitur.“

21) In cunctis tribus morbis *nulla* ~~omnino~~ *aperta inflammationis vestigia* praesens malum monstrant, quod in asthmate Mill. et tussi convuls. nemo in dubium vocabit, quam ob rem tantum in angina membr. idem ostendi oportet. *Raimann* l. c. I. p. 463 haec scribit: „oris et facium cavitates nihil morboſi, aut posteriores ad summum exiguum solum rubescentium et muco tectarum tonsillarum tumorem praebent, qui nequaquam respirationis incommodorum causam efficit.“ — Tumor ad laryngem externam atque dolor in eadem quandoque tactu animadvertitur: quae tamen symptomata in-

constantissima esse solent, ut e l. c. *Henkii* II. p. 76 patet.

22) Asthma Mill. diei, plerumque autem noctis tempore, tussis convuls. noctu et matutinis horis insultus facere, angina membr. vespere ingravescere consuevit, quare etiam cum catarrhis congruunt.

Certe haud ineptum erit, hic afferre *Hohnbaumium*, qui in medic. Conversat. No. 43 d. 23. Oct. 1830 p. 342 monet, ne anginam membr. cum tussi ista peculiari, quae vulgo *convulsiva* dicitur, commutemus. Multae observationes *Hohnb.* edocebant, primum anginae membr. insultum *semper* tantum circiter ab hora octava vespertina usque ad secundam horam post mediam noctem, nunquam serius venire. Postea intransitibus *remissionibus*, immo *intermissionibus* non confidendum esse, quia invasiones ut plurimum semper de integro recurrant, si infans aliquamdiu dormiverit. Priusquam infantes angina membr. laborantes tussiant, quamdiu tussis rauca, cutis sicca remaneat, non credi debere, anginam polyp. propulsam esse. Suffocationis pericula certo denuo redire. Ad praestantissima remedia, telae mucosae externae et internae secretionem restituentia, emetica, inprimis *tartar. stibiat.* et *sulph. stibiat. aurant.* pertinere.

Postquam symptomata, quibus omnes tres morborum species congruunt, enarravi et citatis clariss. auctorum locis demonstravi, signa differentia vulgo allata perpendere adnitar.

Ratione antea relatorum et eorum, quae insuper in compendiis medicis, quod ad memorata mala adinet, legimus, habita, infutias ire non possumus, omnes tres morborum formas catarrhales laryngis, tracheae, bronchiorum affectiones, tantum epidemiae indole, decursu, individuali aegrotantium constitutione, gravitate phaenomenorum localium et nonnullorum universalium, denique mora morbi inter se differentes efficere. Quae sententia maiorem adipiscitur fidem, si libros, quos scripserunt viri praestantissimi *Benjamin Rush* (Observat. of the spasmodic Asthma of Children, in a letter to Dr. Millar), *Guillelm Cullen* (Synopsis Methodic. edit. Pet. Frank) *Crawford* (Dissert. de Cynanche stridul.), *Michael Underwood* (A treatise of the diseases of Child.) *A. E. Noel* (Dissert. inaug. de angina tracheali), *Thomas Jeffreys* (Dissert. medica inauguralis de cynanche tracheali) *Joannes Jelloly* (Diss. inaug. medica de cynan. trach.), *Albers* (commentatio de tracheitide) *Chr. Fr. Michaelis* (De angina polyposa), *Vieusseux* (Observations sur le croup in Journal de médecine etc. par *Corvisart*, *Leroun* et *Boyer*), *Brewer* et *Delaroche* (Bibliothèque germaniq. medicochi-

rurg.), *A. F. Hecker* (Von den Entzündungen im Halse etc.) *Digney Alexander* (A Treatise on the Nature and Cure of the Cynanche trachealis etc.) *John Cheyne* (The Pathologie of the membrane of the Larynx and Brouchia) *Royer Collard* (Abhandlung über den Croup. Aus den Französ. v. Dr. Meyer. Mit Vorrede und Anmerkungen v. Dr. Albers), *Ludwig Jurine* (Abhandlung über den Croup. Aus dem Französ. von Heineken), *Lentin* (Beiträge zur ausübenden Arzneiwissensch.), *Heim* (kritische Bemerkung. über Marcus Schrift), *Jos. Frank* (Acta instituti clin. Vilmens. Ann. III. — VI.), *Formey* (in Horn's Archiv für medicinische Erfahrung) *Jachse*, *Schlöter*, *Michaelis*, *Wigand* (das Wissenswürdigste über die häutige Bräune in *Hufeland's* u. *Himly's* Journ. Jhrgg. 1809, 1811, 1813.) *Marcus* (Ephemeriden der Heilkunde) etc. legimus, e quibus satis evidenter elucet, omnia illa symptomata in angina membr., asthma Mill. et tussi conv. occurrentia iam diu in decursu laryngitidis, tracheitidis, bronchitidisque observata esse.

Marcus l. c. p. 48 de diversitate angina membr., asthmatis Mill. et tussis convuls. ita loquitur: utraque morborum forma (asthma Mill. et angina membr.) id commune habet, quod medicum initio securum reddit, eum specie levis catarrhi decipit, quia iisdem potentiis nocentibus, refrigeriis,

flante vento euro oritur, ut plurimum infantes invadit et aegrotum praecipiti mori subiicit. His notis inter se differunt:

„Asthma Mill. nunquam epidemice occurrit, sporadicum tantum observatur. Angina membr. saepe epidemicus est morbus.“ Cum vero angina polyposa etiam sporadica sit visa, diversitas certe confirmari non potest.

„Constat, asthma Mill. non contagiosum esse; anginae membr. contagium in dubio versari.“ Angina polyp. sporadica quoque non contagiosa observata est.

„In asthmate Mill. perfectae remissiones et periodicus exacerbationum circuitus inveniuntur; in angina membr. ex morbi initio, nullae evidentes remissiones, multo minus aliquid periodici in symptomatibus, potius continentia usque ad morbi fastigium perseverantia animadvertuntur signa.“ Remissiones et intermissiones, iam supra dixi, non solum in asthmate Mill., sed etiam in angina membr. observari. Continuatio symptomatum in angina polyposa maiorem tantum inflammationis gradum in trachea etc. indicat. Quod ad periodicum exacerbationum signorum recursum pertinet, iam cit. *Millari* libri pag. 115 conferatur, ubi de irregulari phaenomenorum reditu in asthmate Mill. et angina membr. docet; praeterea *Raimann* l. c. l. p. 465 sic disserens: „si in angina membr.

inflammatoria phaenomena minima adsunt, e contrario vero spasmodica, imprimis *spasmodicae* et *periodicae* respirationis molestiae praevalet, ut in nonnullis epidemiis per totum earum decursum observarunt cet.“ — Utcunque res se habent, perspicuum est, (conf. *Richteri* specielle Therapie, t. XI. p. 300—439), anginam membr. quandoque asthma Mill. faciem prae se ferre et contra. Nunc quaero, unde his in casibus curationis indicationes sumserint? Si in his acutissimis morbis curandi methodum secundum iuvantia et nocentia susciperent, persaepe incassum auxilium ferrent. Sin utroque in casu eisdem remediis feliciter uti sunt, morbi identici sint, necesse est.

„In asthma Mill. tussis exigua; in angina membr. vehementior, continentior, cibis sumendis facile excitatur, augetur.“ Hoc solummodo maiorem inflammationis gradum monstrat. Deinde insultus asthmatis Mill. quoque potando, vagitu etc. facile reducuntur, et quo frequentius redeunt, eo periculosiores redduntur (conf. 12).

„In angina membr. *peculiaris* vocis et respirationis sonitus auditur, quo asthma Mill. caret.“ Sonus vocis, respirationis characteristicum signum exhibere nequit, neque semper idem in angina membr. percipitur (cf. 5 et 6).

„In asthma Mill. urina per totum morbi decursum pallida minuitur, in angina membr. primis

in stadiis semper rubra.“ Hoc quoque maiorem solum inflammationis gradum demonstrat. Praeterea etiam in tracheitide urina pallida observata est, ut *Höme, Zobel, Harless* et *Schultz* (apud *Sachseum* antea citat. p. 82) nos docent, qui urinam in tracheitide claram et aquosam viderunt. *Royer Collard* l. c. p. 48 contendit, in tracheitide nihil tam variare, quam urinam, mox rubram enim, mox frequentem, claram et turbidam, limpidam et fuscam inveniri, eamque in hoc morbo nec criticam nec in prognosi ullius momenti esse.

„Angina membr. febrilis, asthma Mill. afebrilis est morbus.“ Etiam hic tantum inflammationis vigor discrimen facit. Minoris inflammationis gradus saepe sine febre occurrunt. Tum compertum habemus, anginam polyposam interdum quoque sine febre ad finem perducere et in asthma Mill. febrem adesse, plurimis in casibus vix animadvertendam (conf. 3).

„In angina membr. aegrotus magnam mucum quantitatem et membranosa concrementa expectorat, in asthma Mill. tussis sicca est.“ Muci larga expectoratio et membranarum procreatio e maiore inflammationis gradu pendet. Autores de mucum in asthma Mill. eiectione tacent, sed iniuria silere videntur, quia ad unum omnes contendunt, id malum saepe in phthisin pituitosam transire. Num phthisis huiusmodi repentine exoriri potest? Nonne

enim potius muci secretio quamquam minima, statim ab initio aut paulo post primas accessiones antecedit? Deinde etiam in angina membr. nulla muci expectoratio cernitur, ut ex hoc *Henkii* loco II. p. 77 planum est: „tussis per insultus redit, et nonnunquam in longum temporis spatium remittit, loquendo vero, vagiendo, bibendo facile de integro excitatur, mox sicca et convulsiva, mox intra morbi decursum muci tenacis eiectione, quandoque etiam membranosis concrementis stipata observatur, quae longe rarius quam vulgo accipiunt, eiiciuntur.“ Asthma Mill. solum debilia, sensibilissima individua invadere solet, in quibus vel minimus inflammationis gradus in organis respiratoriis horribilia signa nervosa provocare valet, quae si aptis remediis sedas, ille inflammationis gradus invisibili modo resolvi potest. Ceteroquin mucus vomitu per quemvis insultum una cum cibis et ventriculi liquoribus mixtus fortasse eiicitur, qua in mixtura, quia eiusdem copia magna sit, haud necesse est, non observatur. *Richter* l. c. t. XI. p. 340 de hac re ita loquitur: „memorabile est, si *Albers* plurimos angina membr. (quam *Richter* pro asthma Mill. habet) aegrotantes sine muci et pseudo-membranarum eiectione sanari videbat. Secundum *Sachsium* id eo nititur, quod siccam anginam polyposam ad vulgarem refert et infantes natu minores, sputa deglutiunt.“

„Cadaverum sectiones angina membr. extintorum accumulationem concrementi mucosi, membranosi in trachea ostendunt, quod in necatis asthma Mill. nunquam observaverunt.“ Ex supradictis (cf. 8) haec sententia probari non potest. Qui saepissime nulla inflammationis vestigia in organis respiratoriis asthma Mill. emortuorum invenerunt, deesse inflammationem demonstrare non valent, cum telae mucosae secundum *Bichatium* post mortem longe aliter quam morbo durante se habent. Deinde non est necesse, dolorem, tumorem, ruborem, calorem percipiamus, ut inflammationem adesse credamus, iam nimia lymphaticorum vasorum impletio inflammationis gradum ostendit, unde a nonnullis viris maxime reverendis inflammatio *alba* audit.

„Tussis convulsiva ab angina membr. multo lentiore decursu, maiore lenitate, clavis intervallis omnium symptomatum morbosorum, peculiari validioreque inspirationis sonitu ad longum tempus protractae cum ruditu asinino comparato, qui haud facile cum respiratione brevi, celeri, sibilante in angina membr. permutari potest, differt.“ Lentior decursus, maior lenitas non praebent essentialem differentiam. Intervalla perspicua in angina membr. etiam interdum, in tussi convuls. saepe nulla observata esse, iam supra dixi (cf. 2, 3 et 22). Sonitum vocis respirationisque admodum varium in omnibus tribus morbis audiverunt auctores, quos antea

laudavi (cf. 5 et 6). Itaque hoc discrimen a *Marco* inter anginam membran. et tussim convuls. factum statui nequit.

Postea *Marcus* (der Keichhusten. Bamberg 1806) ipse tussim convuls. inflammatorium esse morbum demonstravit, cuius sententiam *Henke* l. c. II. p. 197 refutare conatus est. Qua ex refutatione probe intelligimus, tussim convuls. a bronchitide gravitate plurium symptomatum incommoda adferentium, toto decursu, mora discrepare, intelligere vero nequimus, *Henkium* declarasse, tussim convuls. inflammatoria natura niti non posse. Adeamus ipsa eius verba.

„Si tussis convuls. et bronchitis omnino iidem essent, ut *Marcus* contendit, posterior morbus sine peculiari tussi decurrere non posset. In bronchitide celerem molestamque respirationem, sensum ponderis et constrictionis in pectore, brevem, paene nunquam aut in brevissimum tantum tempus cedentem tussim, absque peculiari sonitu, tanquam constantia symptomata adesse, eamque certum rapidumque decursum observare, unicuique notum est. In simplici tussi convuls., ut apud centum, immo mille homines obvenit, tussis periodice per vices redit cum liberis intervallis, in quibus nullae molestiae, constrictio et pondus in pectore sentiuntur, nulla febris phaenomena apparent, et decursus admodum lentus et temporis incerti est.“ Exinde perspicuum est, *Henkium* rarissime tantum bron-

chitidem observasse et semper lenissimam tussim convuls. vidisse; qui enim, praeter *Marcum*, bronchitidem saepissime tractaverunt, eandem a tussi convuls. differre nesciunt, ut e. g. *Hastings* l. c. p. 241 sic disserens: „e factis, quae adhuc novimus, apparet, totum tussis convuls. periculum ex inflammatoris organorum respiratorum statu pendere. Hac de causa signa statuere nequimus, quibus bronchitidem a tussi convuls. distinguere possimus.“

Haec differentia, ut *Marcus* vult, (*Henke* nempe docere pergit), e sporadica bronchitidis et epidemica tussis convulsivae origine non explicatur. Si tussis convuls. reapse bronchitis esset, etiam haec epidemica naturae esse deberet. Praeterea omnes morbi febriles et contagiosi sporadice aut epidemice occurrentes, semper decursum constantem et aequalem ostendunt.“ Quantam vim epidemiae in morbos exerant, vel ex anginae membr. decursu patet, quam catarrhalis esse naturae ad unum omnes contendunt.

„Re vera bronchitis ad tussim convuls. accedere potest, et haud raro accedit, et plerumque causam mortis praebet, ubi infantes tussi convuls. laborantes pereunt.“ Num inde sequitur, tussim convuls. bronchitide nondum adjuncta, omni inflammationis gradu carnisse? Cur non bronchitidis accessus priorem inflammationis statum tantum augere potuit?

„Gravissima tussis convuls. phaenomena docent, non vasorum sed systematis nervosi malum,

non inflammatione sed spasmo morbum creari. Periodica enim natura, vehementium impletuum vicissitudo cum liberis intervallis; sensus anxietatis et constrictionis tussis insultum antecedens; vehemens pectoris concussio una cum profunda inspiratione cum celeribus expirationibus per intervalla sequentibus iuncta; tremor extremitatum superiorum inferiorumque; vomitus, flatus, quibus tussis insultus finitur; involuntaria et urinae et faecum excretio, quae nonnunquam vehementem tussis invasionem sequitur etc. — omnia haec symptomata huiusmodi sunt, ut nervorum actionem subito morbose mutam ostendant, cum statu vero inflammatorio aequaliter continuato nequaquam comparari nequeant. Quicumque infantilem organismum, magnam nervorum copiam in organis respiratoriis, functionem telae mucosae et cutis infantilibus aetate praeter caeteris nimis auctam variisque iniuriis facillime laedendam, processum respirationis, qui sine mortis periculo cessare non potest, morbos catarrhales ad periodicum symptomatum recursum et libera intervalla maxime propensos, telam mucosam inflammatam saepissime doloris expertem etc. considerabit, necum consentiet, omnia illa signa ex inflammatoria laryngis, tracheae, bronchiorum affectione pendere posse. Quod ad mortem non inflammatione sed spasmo adductam pertinet, neutiquam necesse est, omnes inflammationes tantummodo per se mortiferas evadere, e contrario saepe spasmis subortis lethales

sunt, ut vel ex angina membr. intelligimus. Deinde *Marcus* statum inflammatorium aequaliter continuatum nunquam statuebat, aut saltem non in quovis casu necessarium esse credebat.

„Quod ad intermittentes inflammationes pertinet, quibus *Marcus* opinionem suam fulcit, eae, si cessantibus impetibus omnino evanescent, nullas veras inflammationes efficiunt, non causam in partibus, quibus conspiciuntur, agnoscunt, sed e totius corporis laesione proficiscuntur et topicis medicamentis antiphlogisticis non possunt propelli.“ Nobis vero constat, catarrhos, ad quos quoque bronchitis refertur, semper e totius corporis affectione, imprimis cutis functione laesa exoriri, qua posteriore turbatione deficiente, catarrhales morbi gigni nequeunt. Mihi non omnino necessarium esse videtur, hic inflammationem intermittenter, sed potius remittenter statuere. Caeterum, num inflammatio in tussi convuls. intermittat, an remittat, prorsus diiudicare non possumus, quia interna laryngis, tracheae, bronchiorum superficies vita durante inspicere nequit et nos non oportet, ut iam supra dixi, inflammationem semper tumore, rubore, dolore et aucto calore metiri. Saepe catarrhis laboramus, interdum nos molestiis consuetis non vexantibus, noctu vero aut mane cuncta incommoda reducentibus. Num hic inflammationem interdum cessantem videntes, nulla inflammationis phaenomena percipientes credere debemus, eam omnino abesse? His in ca-

sibus inflammationem interdum haud perspicue continuari, vespere maiorem magis minusve perspicuum gradum attingere contenderim. Tum *Marcus* nunquam, ut *Henke* velle videtur, in animo habuit, tussim convuls. topicis solum remediis adhibitis sanare, neque *Henke* omnes catarrhos localibus tantum remediis in usum vocatis propulit.

„Argumentum, quod *Marcus* inde deducere studet, ut probet, inflammatoriam esse tussis convulsivae naturam, tussimque hanc catarrhum et epidemicum morbum, prorsus reiiciendum est.“ Quibus argumentis *Henke* hanc *Marci* sententiam refutavit? — „Perperam iudicat, tussim convuls. catarrhum esse; saepe catarrhalia symptomata plane desunt, et, si initio adsint, cura ad catarrhum fugandum suscepta irrita documento est, hic aliud malum subesse.“ Multis verbis hic ostendere, quomodo epidemica indoles cum in morbi decursum, tum in curam ipsam vim habeat, non opus esse videtur. Liceat mihi tantum, quod ad epidemico- rum morborum curationem attinet, laudare observationes, quas fecit *de Haen* Prof. Viennens, qui in pneumonia epidemice grassante antiphlogistica nocere expertus est. Deinde methodum catarrhos curandi, in genere inflammatorios morbos propellendi, etiam in tussi convuls. et asthmate Mill. initio saltem institutam prospero eventu fuisse, intelligere possumus e scriptis *Berendsii* l. c. VIII. p. 185, *Haasii* l. c. II. p. 165, *Millari* l. c. p. 32,

Rushii l. c. p. 196 etc. Viri modo dicti minime nobis suavisissent, ut antiphlogistica remedia in tussi convuls. et asthmate Mill. adhiberemus, nisi eorum vires salubres propria experientia percepissent. Per se liquet, in toto morbi inflammatorii decursu antiphlogistica adhibere non posse. Quod ad curam asthmatis Mill. in specie pertinet, revolvamus iam cit. tom. XI. *Richteri*, p. 320 contententis, spasmodicam anginam membr. nihil aliud nisi asthma Mill. esse, et p. 340 sic docentis: „omnes relatae anginae membr. species sanguinis missiones poscunt, et ne spasmodica quidem, quatenus sinceram spasmodicam laryngis tracheaeque affectionem sic appellamus, excepta est. Ab iis enim instituendis non debemus abstinere debilitate indirecta, pulsu hic admodum fallente. *Jurine* adeo in debilibus infantibus venam secabat, qua vitam eorum servabat. *Albers* asseverat, nullum adduci periculum, si infantes usque ad animi deliquium sanguinem profundant. *Sachse* semper sanguinis evacuationem, usque dum labia pallescerent, plurimum prodesse, videbat.“

„Medendi methodus contra inflammatorium morbi naturam demonstrat. Antiphlogistica methodus, sanguinis missiones etc. tantum in complicata angina membr., cui inflammatio accessit, utilitatem fert, nociva vero in simplici tussi convuls. evadit, contra quam *Belladonna* et alia narcotica et nervina milia reperiuntur. Permulti denique sine ullo medicamento, sola natura, a tussi convuls. liberantur,

quod nunquam aut rarissime in bronchitide fieri solet.“ Etiam hic, ut iam antea, secundum propriam experientiam iudicare nequeo. Opinio, bronchitidem nunquam aut rarissime natura ipsa propelli, de vehementioris tantum gradibus valere videtur. Sunt enim, quos supra citavi, multi scriptores, qui curationem bronchitidis solis naturae moliminibus absolutam se observasse putent. Simplicem vero tussim convuls. maxime mortiferam nonnunquam esse posse, nec sola natura nec optimis medicaminibus adhibitis abigit, tum ex aliis tum e *Rosensteinii* libri ante cit. p. 425 elucet, ubi asseverat, intra XVI. annos in Suecia simplicem tussim convuls. 43,393 infantes interfecisse. De antiphlogistica methodo in tussi convuls. ex *Henkii* sententia spernenda haec *Berendsii* l. c. VIII. p. 185 praecepta multorum optimorum practicorum sententiae quam maxime respondentia affero: „in primo sive catarrhali stadio aegri conclave, peioribus in casibus lectulum ne deserant, mitia diaphoretica, ammonium aceticum una cum tartaro emetico, inf. rad. valerianae etc. praebeantur. Cutis vitalis actio siccis frictionibus, inunctionibus linimenti volatilis in pectus excitanda. *Tartarus emeticus* secundum omnium potiorum medicorum sententiam maximam praestat utilitatem.

In secundo s. convulsivo stadio utique morbo-
sa nervorum incitabilitas in plexibus et organis
respirationis quantum fieri potest compescenda est.

Quem ad finem remedia fugienda sunt, quae systema vasorum irriant aut sanguinem ad pectus congerunt, quoniam hoc in stadio facillime propter vehementes tussis insultus bronchitis, pneumonia, encephalitis producuntur.

Alvus lenibus laxantibus et clysteribus quotidie adjuvanda, tum identidem, praecipue praecidendorum insultuum causa, vomitorium ex ipecacuanhae praeparatum propinetur, praeterea *demulcentia remedia, mixturae oleosae*, aut ex antispasmodicorum penu *lenissima, ut fl. zinci*, in dosi refracta nauseam adducente, *valeriana, moschus*, qui in teneris imprimis infantibus efficacissimus est, liquor ammonii succinici. Porro *linimentum volatile cum tinctura opii, oleum caieputi, tinct. zingiberis, cantharidum*, pectoris et ventriculi regionibus inungenda, *sinapismi* et *vesicatoria* applicanda. *Narcoticis*, excepto hyoscyamo, quamdiu fieri potest, abstinendum etc.“ — Nunc quaero, nonne hac medendi ratione etiam tussim convuls. natura inflammatoria, catarrhali nitentem sanare possimus. Primum tartarus emeticus optime confert. In stadio convulsiva cuncta medicamina quam minime vasa maiora irri-
tant, nervosa symptomata immediate sedant, vasa capillaria cutis excitant, periphericam cutis actionem augent, qua antagonistico modo inflammationem a tela mucosa organa respiratoria investiente derivant, cui fini quoque lenia laxantia, clysteres,

rubefacientia et vesicatoria inserviunt. Subinde moschus, asa foetida, valeriana, fl. Zinci etc. palmam sibi praeripuerunt, narcotica vero et caetera nervina, initio saltem, contra sententiam Henkii magis nociva quam salubres semper inventa sunt. Oleosa inflammationem topicam mitigant. Belladonna a *Henkio* commendatam *Haase* l. c. II. p. 171 incertissimum censet medicamen. Opium *Girtanner* l. c. p. 282 tum tantum adhibendam suadet, cum febris tussis convuls. minima sit. Quam salubres vero sanguinis missiones in nonnullis simplicis tussis convuls. epidemici fuerint, *Huxham* docet, cuius verba haec sunt: „tussis convuls. inter pueros frequens. Acerrime quidem saepe post morbillos saevit, vix utique compescenda, nisi missione sanguinis. De morbis anni 1739: tussis convuls. inter pueros epidemica. Ad quam profigendam magis fuit necessaria sanguinis missio, quam memini unquam, etiam in puerulis tenerrimis. De morbis anni 1744: tussis convuls. pessima inter pueros grassatur, pluresque strangulat. Sanguinem persaepe expuunt, et haud levis interdum accedit febris. His sanguinem mittere necesse est prorsus: imo aliquando bis, terve, etiam bimulis trimulise. De morb. epidem. anni 1747: sive evidens plethora adsit, sive sputum sanguine tinctum, venaesectionem praecipio semper; idque praecipue, si febricula, quod saepe fit, urget; aut vultus inter tussendum fere nigrescit. Hanc insuper repetere non-

nunquam, pro ratione scilicet virium et aetatis.“ — Denique haud absurde nobis suadere ii videntur, qui antiphlogistica medicamina una cum spasmodicis, imprimis cremorem illum e moscho et hydragyro miti praeparatum praescribi iubent, et sententia illa *Heckeri* (in *Hufelandii Journal* IX. part. III. p. 16) non ex solo arbitrio proposita, sed ad veritatem propius accedere videtur; qui experientis medicus ita scribit: „si familiam hanc simillimorum morborum secundum Nosologiam in ordinem redigimus, observationibus antea factis hic forsam optimus sit:

- 1) asthma acutum periodicum *Millari*.
 - 2) angina polyposa simplex.
 - 3) ——— spasmodica.
 - 4) ——— inflammatoria.
 - 5) ——— paralytica.
- quibus addere possumus
- 6) ——— convulsivam a tussim convuls. s. bronchitidem epidemicam

De asthmate *Mill.* parsa adhuc disserere liceat. Hic morbus a multis in dubium vocatus est. *Millar* et *Wichmann* primi eum statuerunt. Posterior ad diagnosin asthmatis statuendam potissimum relationibus *Millari* usus est, quem asthma acutum periodicum ut novum aliquem morbum primum descripsisse putat. Si vero revolverimus librum hunc *Millari* supra citatum plane contra-

riam sententiam *Millarum* habuisse inveniemus, qui l. c. p. 69 sic loquitur: „Doctor *Home* in inquisitione de natura, causis et cura suffocationis stridulae ultimum asthmatis stadium descripsit. (Dr. *Home* describes the latter stage of the asthma, in his inquiry into the nature and cure of the croup.) et magna cum diligentia varios casus collegit, ut historiam huius morbi illustraret. Sed credibile est, eum hunc morbum raro primo in stadio vidisse, quoniam plurima enarratorum signorum secundo stadio propria sunt, sicut morbosa phaenomena, quae in cadaverum extispiciis reperit.“ Deinde permulti sunt, qui *Millarum* inter scriptores de tracheitide numerant, neque eum novum ab ea diversum morbum depinxisse putant, ut ex c. *Rush*, *Cullen*, *Crawford*, *Underwood*, *Noel*, *Jeffreys*, *Jelloly*, *Kieusseux*, etc. Nonnulli summae auctoritatis ac amplissimae praxis viri adeo sine ulla dubitatione contendunt, se nunquam asthma *Mill.* vidisse, ut e recensione cit. *Albersii* p. 20 liquet, haec dicentis: in respectu eorum, quae auctor p. 67, 68 de asthmate *Mill.* docet, iam nunc refero, maiore in commentatione mox declaraturus, me nunquam asthma *Mill.* vidisse aequae ac Dr. *Olbersium*, *Soemmeringum* et *Stromeyerum* Goetingensem, quo cum praeterito autumno fusius de hac re sermonem feci, et qui mihi permisit, ut eum publice hac in re appellarem.“ Si nunc considerabimus sensibilitatem et auctam functionem te-

lae mucosae organa respiratoria obducentis et cutis externam corporis superficiem tegentis, earum continuam contra varios stimulos reactionem et ad se invicem relatum antagonismum, quarum functionibus laesis non solum catarrhi procreantur, sed totus organismus imprimis systema nervosum infantili aetate vehementer afficitur, deinde quod asthma *Mill.* debilia sensibilissimaque individua ut plurimum invadit, facile intelligemus, levissima telae mucosae affectione praecipue turbata cutis actione effecta, priusquam inflammatio telae mucosae catarrhalis magis minusve percipienda exoritur, organa respiratoria aequae ac totum organismum spasmi cuilibet generis corripui possent. Si deinde reputabimus, quae *Bichat* (Allgem. Anatomie. Aus dem Französis. v. *Pfaff* 2. Thl. 2. Abthlg.) p. 47 dicit: „interdum sensibilitas mucosarum membranarum ita laesa est, ut earum glandulae quemvis liquorem repugnent; quod in invasione nonnullarum pneumoniarum accidere solet, ubi sputorum ejectio plane suppressa est: quae periculosa est invasio, quin mortis prodromus, nisi status sensilitatis mutetur, nisi relaxatio quaedam, ut medici indefinite loqui solent, consequatur.“ — et *Richter* l. iam c. p. 366: „videmus interdum angina membran. laborantes, ubi sanguinis missiones, quamvis id non semper corporis constitutione niti videatur, neque illae copiosissimae sint, vehementer aegrotum afficiunt, quibus institutis tantum exiguus aut prorsus nullus

in organis respirationis muci strepitus aut eiectione percipitur, verum eo vehementiores spasmodicae tussis invasiones subintrant. P. 425: eruptioni asthmatis Mill. *proprie* tenemus et pressio antecedit. Initio iste tenemus levis, debilis, postremo varior vehementiorque, donec suffocatio sequatur“ — denique quae *Hastings* l. c. p. 243 docet, ubi bronchitidem ab asthma acuto solum febre et urina distinguere scit — si haec omnia animo perpendimus, non possumus, quin contendamus, *Millarum* et eius assecclas asthma acutum periodicum tanquam prius anginae membr. aut bronchitidis stadium observasse. Illi, qui asthma Mill. sanari ad finem perducere sine muci eiectione viderunt, facile obiectere possumus, affectionem inflammatoriam laryngis etc. in asthma Mill. caeterarum inflammatarum partium adinstar exitus varios habere, resolvi aut muci minima, ita ut non conspiciatur, quantitate eiectione terminari aut indurationem adducere posse, aut etiam mucus secretus, ut iam demonstravi, ab infantibus deglutitur. Ceteroquin reapse, *Millari* saltem temporibus, semper asthma acutum periodicum muci eiectione in quovis insultu finitum esse, e p. 32 c. *Millari* l. percipimus, quo in loco ita disserit: „transpirationem parvis spiritus Mindereri desibus repetitis acceleravimus et simplex oxymel, aut, si haud inefficax esset, oxymel scilliticum praescripsimus, ut muci expectorationem adjuvaremus.“ Indurationem venisse interdum, concludere

possumus, si meminimus, posteriores medicos in curatione secutos esse *Millarum* qui, ut e sequentibus l. c. paginis elucet, in remissionibus asthmatis Mill. tonica, adstringentia in usum vocare solebat. Quod vero indurationes telae mucosae nemo adhuc in cadaveribus asthma Mill. extintorum patefacere valuit, in eo fortasse nititur, quod eadem aut aliae mutationes texturae in tela mucosa sequentes inflammationem membranarum mucosarum, caeterum post mortem aliter quam vita durante secundum Bichatium se habentium, subtilissimae scrutatores anatomiae facile effugere possunt — Plurimi huiusmodi asthmatici mortem obibant; qui sanabantur ut plurimum aut asthmae chronico aut phthisi pituitosa laborabant, et paucissimi eorum, qui necabantur, secti sunt. Praeterea veteres recentioresque paucas tantum et eas mancae, ut iam memoravi, huius morbi historias nobis tradiderunt.

Henke l. c. II. p. 97 exquisitae diversitatis inter asthma Mill. et anginam membr. causam in eo ponit, quod uno in casu vasorum actio, altero in casu systematis nervosi laesa eminet. Si respiciamus tantum eminentia symptomata in morbis, etiam encephalitidem, rhachialgitidem etc. ad nervosorum morborum formas referamus necesse est, in quibus signa systematis nervosi turbati praes vasorum affectionum symptomatibus praevalet, cum post mortem et morbo adhuc durante nulla interdum in oculos cadentia inflammationis vestigia monstrant. Melius esse videtur, morbos secundum primario affecta organa et systemata appellare et primaria a secundariis phaenomenis discernere, si in curatione felices esse velimus.

Utrunque res se habent, inde sententia eorum, qui anginam membr., asthma Mill. et tussim convuls. catarrhales morbos epidemica indole, corporis constitutione, vigoris gradu diversos ducunt, non repugnanda esse videtur. Sed in errore versantur, si asthma Mill. et tussim convuls. eodem modo atque

anginam membr. propelli iubent, cum individualis constituto, morbi vis, eminentia symptomata, epidemiae character cum in decursum morbi tum in curam vim exerceant et haud raro coacti simus, in morbis ex inflammatione alicuius organi pendentibus atque in eorum variis stadiis medendi methodum mutare et, compescendo periculosissima signa, proximam morbi causam tollendam magis minusve negligere: quibus signis sedatis proxima causa sponte quandoque auferatur. Saepe quoque proximam causam non augurantes, (multos post annos demum intellectam) nihilominus aegrotos ad sanitatem restituiimus, ubi haud raro naturae medicatrices vires et prava medici medicamina et morbum vicerunt. Mihi cuiusvis morbi stadia respicienda, in angina membr. antiphlogistica nervinis et narcoticis, in asthma Mill. vero nervina et narcotica antiphlogistica praefereunda, in nonnullis casibus aut haec aut illa sola adhibenda, in omnibus tribus externe et interne antagonistico modo agentia non spernenda ac narcoticis quantum fieri potest abstinendum esse videtur.

Dissertationiunculae finem imponens, non possum, quin confitear, me eam eo tantum consilio conscripsisse, ut mori, qui optinet, obtemperarem, et me in rebus medicis tractandis exercerem. Si mihi quodammodo, argumentis e scriptis eorum tractis, qui opinioni meae prorsus repugnant; mecum enim consentientes legendi mihi copia non data fuit, declarare contigerit, memoratas morborum formas inflammatoria, catarrhali niti natura, inopiae experientiae meae adscribo, et, quia non habeo, quod auctoribus dicta mala inflammatoria aestimantibus maiorem fidem, quam illis, qui asthma Mill. et tussim convuls. mere spasmodicos morbos declarant, ad quos etiam praeceptores mei maxime reverendi pertinent, tribuam, in futura mea praxi asthma Mill. et tussim convuls. pure spasmodica habebō, secundum regulas in collegiis calamo exceptas curabo et tum demum ad praescripta aliorum confugiam, si praecepta praeceptorum meorum illustrium me, quod non spero et credo, deserant.